

Svensk sjukvård i och under press. Pressens rapportering om svensk hälso- och sjukvård

Recenseras av Viveka Nilsson

Författare till boken är Bo Hagström
Boken är utgiven av Studentlitteratur

I bokens baksidestext står att läsa att författaren närmar sig frågan om vilket inflytande hälso- och sjukvårdsjournalistiken utövar på sjukvårdens beslutsfattare. En spännande och intressant frågeställning, utmärkt att bygga bokens framställning på. I bokens första kapitel blir läsaren dock konfronterad med fyra delsyften och inte mindre än sammanlagt tretton frågeställningar, som tyvärr är svåra att hålla i minnet under läsandets gång. Ännu besvärligare blir det när man i bokens andra kapitel dessutom möter tio hypoteser. Detta gör att jag som läsare frågar mig vad studien egentligen handlar om? Vilken övergripande forskningsfråga är det som ska besvaras? Är det den som står i baksidestexten? Varför återfinns då inte frågan inne i boken? Och vilket är huvudsyftet? En klart och tydligt preciserad frågeställning och ett dito syfte hade ökat överskådligheten. Genom en kontinuerlig bläddring bakåt till syfte och hypoteser under läsandets gång framträder visserligen den röda tråden, men den är inte given. Boken "räddas" genom att författaren i det sista kapitlet systematiskt återkopplar sitt empiriska material till de uppställda hypoteserna.

Bokens andra kapitel utgör studiens referensram. Idébasen för studien utgörs av en forskningsinriktning inom masskommunikationsområdet som benämns dagordningsforskning (the agenda-setting approach). Dagordningssättandet är en politisk process som handlar om varför allmänhetens, medias och beslutsfattarnas uppmärksamhet vid en given tidpunkt riktas mot vissa frågor och inte andra. Författaren konstaterar att det i första hand är allmänhetens agenda som varit i

fokus för forskning, medan forskning kring medias effekter på det politiska beslutsfattandet hamnat i skymundan. Det saknas alltså studier av hur beslutsfattare påverkar och påverkas av media. I kapitlets slut presenterar författaren en analysram för sin undersökning. En del av analysramen är dock snarare att betrakta som studiens huvudsyfte, och hade med fördel kunnat placeras i kapitel ett där ett sådant ju saknas. Bland annat står det att läsa att pressens hälso- och sjukvårdsjournalistik i studien analyseras utifrån fyra olika nivåer, nämligen en utbudsnivå, en innehållsnivå, en aktörsnivå samt en attitydnivå. Fyra begrepp som är mycket tydligare än de tillkrånglade fyra delsyftena med sina många frågeställningar.

I det tredje kapitlet följer en metodgenomgång. Undersökningens empiriska material inbegriper komparativa studier av tolv dagstidningar i sex landsting. Tidningarna utgörs av rikspress, regionalpress och lokalpress. Antalet granskade tidningsartiklar uppgår till 5 440 stycken. Det är ett imponerande antal, men en liten fotnot på kapitlets första sida förtar en del av intrycket. I noten står att läsa att samtliga artiklar är från 1989! Författaren påpekar att materialets ålder inte har någon betydelse eftersom avsikten är att söka ge en allmängiltig bild av pressens hälso- och sjukvårdsjournalistik som inte är alltför tidsberoende. Är detta möjligt? Förutom tidningsartiklar inbegriper undersökningens empiriska material också drygt trettio djupintervjuer med sjukvårdspolitiker, tjänstemän och medicinska verksamhetsföreträdare.

I de fyra därpå följande kapitlen presenteras så tidningsartikelmaterial utifrån de fyra ovan angivna analysnivåerna. För *utbudsnivån* gäller att man i de granskade tidningarna dagligen finner i genomsnitt två till tre artiklar kring hälso- och sjukvård. Vad gäller *innehållsnivån* kan konstateras att de hälso- och sjukvårdspolitiska frågorna vanligen får ge vika för den verksamhetsinriktade och den rent medicinska rapporteringen. Tre fjärdedelar av de granskade artiklarna rör medicinska frågor och personalfrågor, medan finansierings- och ekonomifrågor knappt röner något intresse alls. Som läsare reagerar jag genast på materialets ålder. Nyare tidningsartiklar hade gett en annan bild av innehållet! Vad så *aktörsnivån* beträffar framgår att samtliga i undersökningen ingående tidningar har en eller flera journalister med specialisering mot medicin, hälso- och sjukvård och/eller landstingskommunal verksamhet. Endast en förhållandevis liten andel av artiklarna är dock skrivna av dessa journalister, mindre än var tionde artikel. Författaren konstaterar också att journalisterna är tämligen svaga aktörer i nyhetsprocessen. Sjuttiofem procent av hälso- och sjukvårdsrapporteringen representerar dokumentjournalistik där bevakningens rutinkaraktär framträder tydligt. Vidare konstateras att den massmediala arenan i huvudsak beträds av politiker, tjänstemän och medicinska verksamhetsföreträdare. Allmänheten i form av patienter och anhöriga kommer till tals i endast var tionde artikel. För *attitydnivån* gäller att massmedia kan sägas inta en regissörsroll genom att släppa fram nyhetsaktörer som skapar premisser för andra aktörer att reagera på. Uppmärksamheten i de granskade artiklarna riktas mot det negativa, konfliktladdade och politiserade. Vidare gäller att medi-

cinsk personal utgör skribenter i cirka en tredjedel av debattartiklarna och att en eller flera klinikchefer förekommer som författare till ungefär var femte debattartikel. De fyra nyss beskrivna kapitlen hör till bokens förtjänster. Tidningsartikelmaterial presenteras systematiskt och överskådligt och framför allt väldigt detaljerat.

I inledningen till bokens åttonde och sista kapitel presenteras återigen något som är att betrakta som ett huvudsyfte. Denna gång lyder formuleringen att avsikten med studien är att spegla karaktären på pressens hälso- och sjukvårdsjournalistik, och att undersöka om och under vilka betingelser media genom sin rapportering utövar inflytande över debatt och beslut i hälso- och sjukvårdspolitiken. I kapitlets fyra första delavsnitt analyseras så tidningsartikelmaterial och slutsatser dras utifrån en återkoppling till uppställda hypoteser. Slutsatserna lyder som följer:

1. Hälsa och sjukvård utgör ett framträdande tidningsstoff, som innehåller merparten av de ingredienser som i journalisternas ögon gör området nyhetsmässigt och som därmed skapar förutsättningar för mediemakt.
2. Pressens hälso- och sjukvårdsrapportering domineras av en medicinsk sjukvårdsjournalistik framför en politisk hälso- och sjukvårdsrapportering som oftast framträder indirekt och med exemplets makt.
3. Pressens hälso- och sjukvårdsrapportering får ofta karaktären av följetång där enskilda händelser utgör episoder inom ramen för vissa återkommande grundteman.
4. Mediernas inflytande i hälso- och sjukvårdspolitiken är mer en fråga om "redigeringsmakt" än "urvalsmakt".
5. Som "regissör" och "gate-keeper" har massmedia utomordentliga möjligheter att avgöra från vems perspektiv en fråga diskuteras, vilka "nyhetsankare" och nyhetskällor som får komma tills tals såväl på debatt- och insändarsidor som på nyhetsplats.
6. Hälso- och sjukvårdsdebatten förs på en sluten mediearena som domineras starkt av de medicinska professionerna.
7. Mediearenan utnyttjas av skilda sjukvårdspolitiska aktörer som en kompletterande kanal för politiskt inflytande.
8. Den typiska medie-dramaturgin i hälso- och sjukvårdsjournalistiken byggs upp kring konflikter och motsättningar.
9. Mediernas påverkan i hälso- och sjukvårdspolitiken kommer främst till uttryck i policyprocessens implementeringsskede.
10. Det finns vad beträffar nyhetsurval betydande variationer i tidningarnas hälso- och sjukvårdsjournalistik på samma gång som redigerings- och medielogiken är påfallande snarlik.

Det åttonde kapitlets femte delavsnitt ägnas åt de drygt trettio djupintervjuer som gjorts med sjukvårdspolitiker, tjänstemän och medicinska verksamhetsföreträdare. Allt som allt presenteras detta (förmodligen) väldigt omfattande material på cirka 7 sidor! Varför inte presentera intervjuerna i ett särskilt empirikapitel på samma sätt som för tidningsartikelmaterial? På så sätt hade bokens sista kapitel kunnat ägnas åt enbart analys och slutsatser. I alla fall så konstaterar författaren att intervjuerna inte ger några entydiga svar på frågan om mediemakt i hälso- och sjukvårdspolitiken. Intervjuerna ger vid handen att medieinflytandet i det direkta hälso- och sjukvårdspolitiska beslutsfattandet i kvantitativ mening är begränsat, och att medias påverkan på den hälso- och sjukvårdspolitiska policy-

processen nästan uteslutande kommer till uttryck i implementerings- och verkställighetsfasen. Nästan alla intervjuade politiker och tjänstemän upplever vidare svårigheter att få pressen att skriva om just det de upplever som angelägna och viktiga frågor. I kapitlets allra sista stycke presenteras en slutsats som sägs gälla för hela studien sammantaget, nämligen att pressen utövar ett betydande inflytande över den regionala hälso- och sjukvårdspolitiken och då i första hand som institutionell arena för olika intressen och aktörer som framgångsrikt använder media som en kompletterande påtryckningskanal för politisk påverkan.

Studiens tyngdpunkt ligger uppenbarligen på de empiriska beskrivningarna. Någon tydlig återkoppling till referensramen sker inte och man kan ställa sig frågan vart studiens idébas, det vill säga "the agenda-setting approach", tagit vägen. Vissa kopplingar till litteraturen återfinns förvisso, men de försvinner i mängden av hypoteser och syften som ständigt omformuleras. Även om boken givits en del kritik är den värd att lägga ner några timmars läsning på. Läsaren får som sagt en detaljerad bild av medias roll i det hälso- och sjukvårdspolitiska beslutsfattandet. Och hälsa och sjukvård är ju ett nyhetsområde som berör oss alla.